

УДК 37(092)(477)+1(315)(092)

ЧЖАН ХАО, аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

К. А. ЮР'ЄВА, доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і технологій дошкільної освіти та мистецьких дисциплін Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

В. О. СУХОМЛИНСЬКИЙ І КОНФУЦІЙ: ПОГЛЯД ІЗ ХХІ СТОЛІТТЯ

Встановлено суголосність поглядів видатного українського педагога й видатного давньокитайського мислителя і педагога Конфуція на особистість учителя і його професіоналізм. Схарактеризовано актуальність ідей і досвіду цих особистостей для сучасних національних систем освіти України і КНР.

Ключові слова: Конфуцій, В.О. Сухомлинський, духовна культура, погляди, учитель, краса, освіта.

Ретельне вивчення теоретичних ідей і досвіду В. О. Сухомлинського розпочалися в Китайській Народній Республіці у 80-х рр. ХХ ст., коли вся країна в цілому та система освіти зокрема вже відродилися після руйни часів «культурної революції» і почали рух проголошеним у 1985 р. ЦК КПК і Держрадою КНР курсом на «підвищення якісних характеристик нації». І сьогодні, понад 30 років потому, актуальною для українських освітян і їхніх китайських колег залишається спадщина видатного українського педагога, пов'язана з проблемами особистісно-професійного становлення й розвитку вчителя.

Вивчення праць В. О. Сухомлинського, присвячених питанням особистості вчителя взагалі та його педагогічній майстерності, зокрема, показує, що особливо важливе місце в їх формуванні й розвитку він відводив духовній культурі вчителя. Думка педагога-новатора про те, що «прагнення людини до повної відповідності її життєвої практики уявленням про прекрасне – це стрижень духовного життя» [4], свідчить про підхід ученого до духовної культури як до феномену, який охоплює всі сторони життєдіяльності особистості, в тому числі – педагогічної діяльності вчителя. У духовній культурі він виділяв три основних складники: чуттєво-емоційний, науково-самоосвітній та практично-конструктивний.

У своїх працях В. О. Сухомлинський приділяв особливу увагу розвитку чуттєво-емоційної сфери особистості вчителя. Він називав найкращим педагогічно доцільним засобом тренування органів чуття у процесі спілкування вчителя й учнів з природою – головним джерелом добра і краси. Крім того, в тонкому відчутті краси природи він убачав джерело радості людського існування й розуміння найвищої цінності життя, які лежать в основі загальнолюдських гуманістичних цінностей [5, с. 502].

І тут відзначимо певну суголосність поглядів видатного українського педагога й видатного давньокитайського мислителя й першого в історії Китаю професійного педагога Конфуція та його послідовників. Конфуціанство сповідує ідею самовдосконалення людини через осягнення волі Неба, яка втілюється через природу та є ідеальним взірцем, на який має орієнтуватися людина. При цьому знання волі Неба – це не стільки розуміння провидіння, скільки усвідомлення основних закономірностей дійсності й при приведення у відповідність із ними своєї свідомості та вчинків [2, с. 121, 147].

Наступним у структурі духовної культури вчителя В. О. Сухомлинський вважав науково-самоосвітній складник, сформований шляхом професійної освіти й самоосвіти. У зв'язку з цим видатний педагог робив акцент на необхідності теоретичної та практичної підготовки вчителів у галузі етики, естетики, мистецтвознавства, психології та соціології, важливості постійного розширення й поглиблення отриманих знань, формування умінь і навичок шляхом самоосвіти та самовиховання.

За Конфуцієм, людина має бути достойна бажаного нею місця у сім'ї, суспільстві, державній службі. Для цього слід удосконалювати свій характер, прагнути до «очищення» серця, думок, набуття нових знань тощо [6, с. 286-287]. Конфуціанська освіта мала загальний характер і, поряд із конфуціанським вченням, містила у своєму змісті історію, філософію, складання віршів, каліграфію тощо.

Практично-конструктивний складник духовної культури педагог-новатор розглядав як створення вчителем емоційно сприятливої обстановки для навчання й виховання молоді, тобто використання наявних і створення нових виховних можливостей соціального і природного довкілля, навчальної та виробничої діяльності дітей і юнацтва, їх спілкування й побуту.

Подібні ідеї висловлені і в конфуціанських трактатах: «Коли благородний муж вчить і навчає, він веде, але не тягне за собою, заохочує, але не примушує, відкриває [шляхи], але не доводить [до кінця]». У підсумку виникає важлива для досягнення результату навчання «згода муж учнем і вчителем, лег-

кість [навчання], [самостійні] роздуми – ось що зветься вмілим керівництвом», – констатує конфуціанське джерело [3, с. 113].

В. О. Сухомлинський, виходячи зі свого багаторічного творчого педагогічного досвіду, прийшов до висновку, що вчитель повинен бути не тільки наставником, а й другом учнів, разом з ними переживати, радіти й засмучуватися. Проте вчений розумів, що висока духовна культура вчителя є дуже важливою, але не єдиною умовою успішності його професійної діяльності. В. О. Сухомлинський був глибоко переконаний, що головною запорукою ефективності навчання й виховання школярів є повноцінна психолого-педагогічна підготовка вчителя.

Конфуціанський ідеал учителя теж вимагав від представників педагогічної професії постійного самовдосконалення – і оволодіння методикою навчання, і вироблення відповідних особистісних якостей. Адже вчитель мав бути взірцем для наслідування, «живим утіленням рис ідеальних мудреців» [1, с. 78].

Отже, маємо підстави відзначити низку спільних ключових позицій у поглядах Конфуція і В. О. Сухомлинського на особистість учителя і його професіоналізм, а також актуальність ідей і досвіду цих масштабних особистостей для сучасних національних систем освіти України і КНР.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боровская Н. Е. Очерк истории школы и педагогической мысли в Китае: монография / Боровская Н. Е. – М.: [Б.и.], 2002. – 146 с.
2. Жердїй М. Особистісне як уособлення світоглядних принципів традиційних суспільств Далекого Сходу. Духовність, мораль, етика традиційних суспільств Далекого Сходу / Жердїй М.; [упоряд. В. Ф. Резаненко]. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – С. 145-153.
3. Ли цзи («Записки о нормах поведения»). Древнекитайская философия: Собр. текстов в 2-х т. / Сост. Ян Хи-Шун. Т. 2. – М.: Мысль, 1973. – С. 99-140.
4. Сухомлинский В. А. Эстетический элемент всестороннего развития человека / Сухомлинский В. А. – ЦДІА України, м. Київ, ф. 5097, оп.1, спр. 839.
5. Сухомлинський В. О. Народження громадянина / Сухомлинський В. А. Вибрані твори: В 5 т. – К.: Рад.шк., 1976-1977. – С. 283-561. – Т. 3.
6. Ярова А. Морально-етичний фактор формування політичної культури в традиційних суспільствах (Китай). Духовність, мораль, етика традиційних суспільств Далекого Сходу / Упоряд. В. Ф. Резаненко. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – С. 283-294.

